

ile omased manöövrid. Võimaldas nabi kolme aas-fašistliku Saksamaa riigileril Hitleril saada ka-stliku maailma. Euroopa alitsejaks ja jõuda oma pea-irgi — Nõukogude Liidu imise künnisele.

junenud pinevas, kuid ten- idelt küllalt selges rahvus- ises olukorras sõlmis Nõu- de valitsus 1939. a. Sak- aga mittekallaletungile- . Ei saanud muidugi us- et selle kokkuleppega- akse sõjaline kokkupõrge- mavalitsemisele pürgiva- niga, kuid sellega võitsime- ettevalmistusteks agressori- niseks.

ur Isamaasõda algas Nõu- ogude rahvale väga raske- ngimustes. Oidmobilisat- oli läbi viimata, kindlus- uutel riigipiiridel ehitat- järgus, vanadel — meh- a ja relvastamata. Armeed relvastamine oli lõpetat- ning olemasolevate jõu- paigutus riigipiiril ja lää- lsetes sõjaväeringkonda- ei vastanud ülesannetele, neil sõja esimestest tundi- tuli lahendada.

istlik Saksamaa koondas aasta juunis NSV Liidu piiridele kolm väimsat löö- jkat: armeegrupid «Nord», «Süd» ja «Süd». Sin- tyutusid 153 Saksa ja 37 ia, Rumeenia, Ungari, Slo- ja ja Soome diviisi, tanki-

ning lennuväekoondised. Fašist- like vägede koosseisus olevast 8.5 miljonist mehest rakendati Nõukogude rindele 5,5 miljonit.

Vaatamata ennenägematule jõudude kontsentratsioonile ja ilmsele ülekaalule elavjõus ning lahingutehnikas, ei saavutanud fašistlik brokk otsustavat edu. Nõukogude rahva ja tema rel- vajõudude valmisolek kaitsa kodumaa vabadust ja sõltum- tust tõmbas «välksõja» plaani- le kriipsu peale. Hajus müüt hitlerliku armee võitmatusest, luhtusid lootused Nõukogude

Liidu riigi ja ühiskonnakorra ebakindluse kohta.

Nõukogude Liidu Kommu- nistliku Partei tohutu ja hindamatu organiseerimistö- tulemusena toimus Nõukogude vägede esimene suur vastupea- letung juba 1941.—1942. aasta talvel. Moskva lähistel nurustati sinna suurte kaotuste hinnaga jõudnud fašistlikud eliitväeosad. Võit lahinguis Moskva pärast oli algussignaali pöördel sõjas. Aasta hiljem, gigantises Stalin- gradi lahingus likvideeriti kol- mesajatuhandeline Pauluse ar- mee. See oli juba põhjalik mur- rang Suures Isamaasõjas. Al- gas vaenlase väljakihutamine suvel, lahingutes Kurski kaa-

rel kaotas Hitleri, sõjavägi lõp- likult strateegilise initsiatiivi ja fašistlik Saksamaa seisis vältimatu katastroofi ees.

Kuid vaatamata kaks ja pool aastat kestnud lahingutele ja tohututele kaotustele oli fašist- lik Saksamaa koos oma satel- liitidega 1943. aasta lõpul veel küllalt tugev. Veel oli vaja enam kui poolteist aastat ränk- raskeid pingutusi, et Hitleri fašism põlvili suruda.

Õlg-õla kõrval Nõukogude sojameestega võitlesid fašistlike anastajatega sõja- aastail NSV Liidu tagalas loo- dud Tšehhoslovakkia, Prantsu- se, Poola, Rumeenia ja Jugo- slaavia formeeringud. Sõja lõpp- etapil sõdisid koos Nõukogu- de armeeaga kaks Poola armeed, Tšehhoslovakkia korpus ning Brantsuse lennuväe «Norman- dia-Nemen». Sõja lõpuks oli

Nõukogude tagalas relvastatud ja ettevalmistuse saanud välis- majstes koondistes üle poole miljoni inimese. Kui meie väed

jõudsid 1944. aastal NSV Liidu riigipiiridele ja lahingutegevus kandus teiste maade territooriumidele, aktiveerus vastupanu- liikumine Poolas, Tšehhoslovak- kias, Bulgaarias, Jugoslaavias, Kreekas, Prantsusmaal ja Itaalias.

Oma ajaloolist vabastusmis- siooni täites võitlesid Nõuko- gude relvajõud enam kui aasta loeksul väljaspool meie maa piire. Vabastati täielikult või osaliselt üheksa Euroopa riigi territoorium kokku miljon ruut- kilomeetrit, 113 miljonit elaniku- ga ja kahe Aasia riigi terri- tooriumist 1,5 miljonit ruutki- lomeetrit, kus elas ligi 70 mil- jonit inimest. Teiste riikide ter-

Aaspere vennashaud.

H. JOONUKSI foto

AJALÖÖLINE VÕIT